

Prediction of Risky Behavior in Adolescence and Its Relationship with Sensation Seeking and Decision Making Styles

Mehrdad Akbari, Hossein Zare

پیش‌بینی رفتارهای مخاطره آمیز در نوجوانان و ارتباط آن با هیجان طلبی و سبک‌های تصمیم‌گیری

مهرداد اکبری^۱، حسین رازع^۲

پذیرش نهایی: ۹۱/۳/۲۸

پذیرش اولیه: ۹۰/۸/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۰/۵/۰۵

چکیده

Abstract

Adolescence is one of the most challenging periods of human life. Personal, biological and psychological experiences cause extreme changes in this period of life. During these changes adolescences discover new and different behavioral and emotional stimuli for their adulthood. The main purpose of this study was to determine the relationship between sensation seeking, decision-making styles and risky behaviors among the adolescents in Dezful city. Descriptive-correlational method was used in this study. 450 Dezful's high school students (16.3 and 1.08 were the average age and standard deviation respectively) were selected through multi-stage random sampling. In this study, Young's risky behaviors scale, Zuckerman sensation seeking scale (a 40 -item scale), and questionnaire of general decision making styles were used. Analysis of Pearson correlation coefficient test showed that there was significant positive relationship between the risky behavior and the total score of sensation seeking and its subscales. Also, there was significant positive relationship between the risky behavior and the intuitive and dependant decision-making styles, and there was negative relation between the risky behavior and rational decision-making style. Furthermore, the intuitive and immediate decision _ making styles were positively in relationship with sensation seeking and were negatively in relationship with rational decision-making style. The results of multiple regression analysis showed that the sensation seeking, decision making, gender and age together can explain 40% of the changes of risky behaviors variance.

Keywords: Risky Behavior, Sensation seeking, Decision making, Adolescence.

نوجوانی یکی از چالش‌انگیزترین دوره‌های رشد زندگی انسان است. تجربه‌های شخصی، زیستی و روان‌شناختی تغییرات گسترده‌ای را در این دوره به وجود می‌آورد و طی این تغییرات، افراد محرک‌های رفتاری و هیجانی جدید و متفاوتی را برای زندگی بزرگسالی خود کشف می‌کنند. هدف اصلی این مطالعه تعیین ارتباط بین هیجان طلبی، سبک‌های تصمیم‌گیری با رفتارهای مخاطره‌جویانه نوجوانان شهرستان دزفول بود. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. ۴۵۰ دانش‌آموز دبیرستانی شهر دزفول به شیوه تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در این مطالعه از مقیاس سنجش رفتارهای پرخطر، مقیاس هیجان طلبی زاكرمن (فرم ۴۰ سؤالی) و پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری عمومی استفاده شد. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که رفتار مخاطره‌جویانه با نمره کلی هیجان طلبی و زیر مقیاس‌های آن رابطه مثبت معنی‌دار و با سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی و وابسته رابطه مثبت و با سبک تصمیم‌گیری منطقی رابطه منفی داشت. همچنین سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی و فوری با هیجان طلبی همبستگی مثبت و سبک منطقی همبستگی منفی داشت. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که هیجان طلبی، تصمیم‌گیری، جنسیت و سن در مجموع ۴۰٪ از تغییرات واریانس رفتار مخاطره‌جویانه را تبیین می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: مخاطره‌جویی، هیجان طلبی، سبک‌های تصمیم‌گیری و نوجوانی.

۱. (نویسنده مسئول) مربی گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، mehrdadakbari2003@yahoo.com

۲. دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور

مقدمه

توینسترا، سوندرن، گروسوف، ون درهیول و پست، (۲۰۰۰). اگرچه نوجوانی یک مرحله با اهمیت در طول زندگی افراد است ولی در همین دوره شرایطی مخاطره آمیز و کنترل نشده وجود دارد که نوجوان را به سمتی سوق می‌دهد تا تصمیم‌هایی بگیرد و عواقب این تصمیم‌ها را تجربه کند (بایلی، لواتو، جانسون و کالو، ۲۰۰۵؛ دالیسو، بایوکو و لاقی، ۲۰۰۶). با این وجود تحقیقات نسبتاً محدودی در خصوص تصمیم‌گیری در این مرحله انجام شده است (کرون، وندل و ون در مولن، ۲۰۰۳).

تصمیم‌گیری فرایندهای شناختی زیادی مانند اطلاعات و پردازش آنها، حل مسأله، قضاوت، حافظه و یادگیری را به خدمت می‌گیرد. تصمیم‌گیری فرآیند انتخاب بین شقوق متفاوت برای رسیدن به هدف خاصی است (حیدری، باقریان، فتح آبادی، شهیاد و اسدی، ۲۰۱۱). محققین توجه خود را بر ارتباط بین شخصیت و تصمیم‌گیری متمرکز نموده‌اند. این الگوها سبک‌های متفاوتی از تصمیم‌گیری را پیشنهاد می‌کنند (برو، هسکت و تیلور، ۲۰۰۱ و فرانکن و موریس، ۲۰۰۵). سبک تصمیم‌گیری^۴ افراد بیانگر الگوی عاداتی است که آنها در هنگام تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌دهند (زارع و اعراب شیانی، ۱۳۹۰). به واسطه سبک‌های تصمیم‌گیری می‌توانیم درک کنیم که چرا افراد در مواجهه با یک موقعیت یکسان، تصمیمات متفاوتی می‌گیرند (نات، ۱۹۹۰). یکی از مهمترین رویکردهای تصمیم‌گیری، رویکرد هارن^۵ است که دارای سه سبک متفاوت است که عبارتند از سبک منطقی^۶ (تصمیم‌گیری بر اساس منطق)، سبک وابسته^۷ (تصمیم‌گیری بر اساس عقاید و انتظارات دیگران) و سبک شهودی^۸ (تصمیم‌گیری بر اساس احساسات و هیجانات). فیلیپس، پازینزا و فرین (۱۹۸۴) سبک اجتنابی^۹ (تمایل با اجتناب یا به تعویق انداختن تصمیم‌گیری) را به الگوی هارن افزودند. راو و ماسون (۱۹۸۷) چهار سبک

نوجوانی^۱ یکی از چالش انگیزترین دوره‌های رشد زندگی انسان است. تجربه‌های شخصی، زیستی و روان‌شناختی تغییرات گسترده‌ای را در این دوره به وجود می‌آورند و طی این تغییرات، افراد محرک‌های رفتاری و هیجانی جدید و متفاوتی را برای زندگی بزرگسالی خود کشف می‌کنند (گونزانرو و فیلد، ۱۹۹۴). تغییرات زیستی، روان‌شناختی و محیطی - اجتماعی که در دوره نوجوانی رخ می‌دهند ممکن است باعث درگیر شدن در رفتارهای خود-تخریب‌ساز یا مضر برای سلامتی شوند. همین رفتارها تأثیر دراز مدتی در سلامتی دارند و دارای عواقب روان‌شناختی و اجتماعی هستند.

در دهه‌های اخیر، مطالعات نشان داده‌اند که رفتارهای مخاطره جویی^۲ در دوران نوجوانی بسیار رایج و پرتکرار هستند (ایساو، ۲۰۰۴؛ جانستون، آمالی، بچمن و اسکلانبرگ، ۲۰۰۶) و بسیاری از این مطالعات بر پیامدهای منفی رفتار مخاطره جویی تمرکز کرده‌اند (هودگسون، ۲۰۰۰). به طور مثال رفتار بی‌پروایی (آرنت، ۱۹۹۶)، فعالیت‌های مجرمانه مانند دزدی و رفتارهای ناسالم جنسی، سیگار کشیدن، میگساری، مصرف و سوء استفاده از دارو و رانندگی پرخطر (زاگرم و کلمن، ۲۰۰۰).

در ادبیات پژوهشی، دلایل رفتار مخاطره‌جویی نسبتاً مبهم است و توافقی برای تعریف این مفهوم وجود ندارد. رویکردهای نظری مخاطره‌جویی را از زوایای متفاوتی مورد توجه قرار می‌دهند. یکی از این رویکردها، رویکرد تصمیم‌گیری^۳ است. ایروین (۱۹۹۱) مخاطره‌جویی را به عنوان رفتاری ارادی که پیامد آن عدم اطمینان و عواقب منفی است، در نظر می‌گیرد. مرحله رشد نوجوانی مناسب‌ترین مرحله برای مطالعه توانش تصمیم‌گیری است. بعضی از تصمیم‌های با اهمیت در دوره نوجوانی اخذ می‌شوند. به طور مثال انتخاب دانشگاه و رشته تحصیلی یا درگیر شدن در بعضی از رفتارهایی که فرد را به سمت اعتیاد سوق می‌دهند. این تصمیم‌ها می‌توانند تمامی زندگی فرد را تحت تأثیر قرار دهند

4. decision making style

5. Harm

6. rational

7. dependant

8. intuitive

9. avoidance

1. adolescence

2. risk taking

3. decision making

تجارب و احساس‌های گوناگون، پیچیده، بدیع و بی سابقه و تمایل به مخاطره‌جویی جسمانی، اجتماعی و مالی تعریف می‌شود (لگران، فریک سانت، کالتنباچ و ژولی، ۲۰۰۷). افراد هیجان خواه، هر فعالیتی را که آنها را به سطح بهینه‌ای از هیجان برساند را انجام می‌دهند. همچنین افرادی که سطح بالایی هیجان طلبی دارند، محیطی را جستجو می‌کنند که برای آنها فرصت‌هایی برای نوآوری، تحریکات غیر قانونی و پیوستن به گروه‌های همتای منحرف را فراهم سازد (کاسپی، رابرت و شاینر، ۲۰۰۵).

میزان ارتکاب به رفتارهای مخاطره‌جویانه در نوجوانی به واسطه عوامل دیگر مانند ویژگی‌های جمعیت شناختی قابل بررسی است. بعضی از تحقیقات گزارش نموده‌اند که مردان بیشتر از زنان در رفتارهای مخاطره‌جویی شرکت می‌کنند (مارگوئیز، ۱۹۹۸؛ اسمال، سیلوربرگ و کرنز، ۱۹۹۳؛ جسر، توربین، کاستا، دانگ، ژانگ و وانگ، ۲۰۰۳؛ الکساندر، سامرفیلد، انسمینگر، کیم و جانسون، ۱۹۹۵) در حالی که تحقیقات دیگری تفاوتی بین دو جنس در میزان رفتارهای مخاطره‌جویی گزارش نموده‌اند (بایوکو، لاقی، دالیسو، گوراریری و دی چیاچو، ۲۰۰۷؛ نقل از بایوکو و دیگران، ۲۰۰۹ و اپیسر و سالدر اسمیت، ۲۰۰۵). سن یکی دیگر از عوامل اساسی در توضیح مخاطره‌جویی، بخصوص در دوره نوجوانی است. همان طور که قبلاً اشاره شد نوجوان در دوره نوجوانی شروع به کشف تجارب جدید می‌کند. منطقی است که با افزایش سن، تجربه و درگیر شدن در رفتارهای مخاطره‌آمیز نیز افزایش یابد. پژوهش‌ها نیز این ایده را تأیید نموده‌اند (بل، اسکونبرگ و نیل، ۲۰۰۰؛ تونر و مک‌کولار، ۲۰۰۳). به عبارت دیگر نوجوانان بزرگ تر تمایل بیشتری به درک رفتارهای مخاطره‌جویی دارند و بیشتر از نوجوانان کوچک تر درگیر این رفتارها می‌شوند (ایساو، ۲۰۰۴). بیشتر مطالعات انجام شده در زمینه مخاطره‌جویی نوجوانان متغیرهای جمعیت شناختی و اجتماعی را مد نظر قرار داده‌اند ولی این مطالعه دو ویژگی شخصی هیجان طلبی و سبک‌های تصمیم‌گیری را نیز به آن متغیرها افزوده است.

تصمیم‌گیری را بر اساس پیچیدگی شناختی و جهت‌گیری ارزشی مشخص نمودند: رفتاری^۱ (معاشرتی و دوستانه)، ادراکی^۲ (حساس، سازگار و انعطاف پذیر)، تحلیلی^۳ (هوشمندانه و کنترل شده) شده و مستقیم^۴ (عملی، مقتدرانه و قدرتمند). هارن (۱۹۷۹) و چندین محقق دیگر (چارترند، رو، الیوت، مارماروش و کالدول، ۱۹۹۳؛ ماو و چپسن، ۱۹۹۲) پیشنهاد می‌کنند که سبک تصمیم‌گیری منطقی ایدآل‌ترین سبک است و دیگران مشخص نموده‌اند که کارآیی یک سبک تصمیم‌گیری خاص به بافت و متغیرهای فرهنگی و شخصی که موقعیت تصمیم‌گیری مانند انتخاب شغل، انتخاب دانشگاه و غیره بستگی دارد (ماو، ۱۹۹۵).

یکی دیگر از متغیرهای شخصیتی مؤثر در مخاطره‌جویی، هیجان طلبی^۵ است که ارتباط معنی‌داری با مخاطره‌جویی در نوجوانی دارد (زاگرم، ۱۹۹۴؛ ۲۰۰۰؛ آرنست، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۶؛ بایوکو، لاقی و آلیسیو، ۲۰۰۹). بر اساس این مطالعات، نوجوانان دارای سطح بالای هیجان طلبی به مراتب بیشتر از نوجوانان دارای سطح پائین هیجان طلبی، در رفتارهای مخاطره‌جویی می‌شوند. همچنین هنسن و برویک (۲۰۰۱) پیشنهاد کردند که هیجان طلبی با رفتارهای مخاطره‌جویانه منفی مانند جرائم و فعالیت‌های غیر قابل قبول اجتماعی مانند دزدی و سوء مصرف دارو و با رفتارهای مخاطره آمیز مثبت مانند کوهنوردی، کایاک سواری و موج سواری ارتباط قوی دارند. همچنین هیجان طلبی با رفتارهای مخاطره آمیز مانند سوء مصرف مواد و الکل (سیدرز، ملیسا، فلوری، راینر و اسمیت، ۲۰۰۹) و درگیر شدن در روابط جنسی خطرناک (براکو، اسکونیز و استاسی‌ویکز، ۲۰۰۹) و رفتارهای خشونت‌آمیز (رید، آمارو، ماتسوماتو و کی‌می، ۲۰۰۹) ارتباط معنی‌دار دارد.

از نظر زاگرم^۶ (۱۹۹۶) هیجان طلبی یکی از ویژگی‌های شخصیتی است که بر اساس نیاز به

1. behavioral

2. perceptual

3. analytical

4. directive

5. sensation seeking

6. Zackerman, M.

با توجه به مطالب مطرح شده، این مطالعه اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- ۱- تعیین ارتباط بین رفتارهای مخاطره‌جویی و سبک‌های تصمیم‌گیری ۲- تعیین ارتباط بین مخاطره‌جویی و هیجان طلبی ۳- تعیین ارتباط بین هیجان طلبی و سبک‌های تصمیم‌گیری ۴- تعیین اثر سن و جنس در رفتار مخاطره‌جویی.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. ۴۵۰ دانش‌آموز دبیرستانی (میانگین سنی ۱۶/۳ سال و انحراف معیار ۱/۰۸) شهر دزفول به شیوه تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. برای این منظور از هر کدام از دو منطقه آموزش و پرورش شهر دزفول ۴ دبیرستان، دو دبیرستان پسرانه و دو دبیرستان دخترانه، به صورت تصادفی انتخاب شدند. از هر دبیرستان به نسبت پایه تحصیلی نمونه مورد نظر انتخاب شدند. بعد از تکمیل پرسشنامه‌های مورد استفاده تعداد ۱۷ پرسشنامه ناقص بودند که کنار گذاشته شدند. از بین شرکت کنندگان ۲۰۹ نفر دختر و ۲۲۴ نفر پسر و ۱۱۷ نفر پایه اول، ۱۲۹ نفر پایه دوم و ۱۸۷ نفر پایه سوم بودند.

مقیاس سنجش رفتارهای پرخطر (YRBSS)^۱، برای سنجش رفتارهای پرخطر استفاده شد. برنر، کونینز و کانل (۱۹۹۵) با اقتباس از پرسشنامه رفتارهای پرخطر مرکز کنترل بیماری‌های آمریکا (CDC)^۲ در سال ۱۹۸۹ این پرسشنامه را طراحی و تنظیم کرده‌اند. این پرسشنامه دارای ۲۱ گویه است که شدت رفتارهای پرخطر را در دوره سه ماهه اخیر در حیطه‌های خشونت (حمل سلاح سرد و مشارکت در نزاع فیزیکی)، استعمال دخانیات، مصرف مشروبات الکلی، مواد مخدر و داروهای روان گردان، روابط جنسی پرخطر، تغذیه و تحرک جسمانی ناکافی و معاشرت با دوستان ناباب را ارزیابی می‌کند. پاسخدهی ۶ گویه از این پرسشنامه به صورت بلی/خیر (با نمره ۰ و ۱) و دیگر گویه‌ها در طیف لیکرت از هرگز تا خیلی زیاد (با نمره ۰ تا ۴) است.

طیف نمره آن از ۰ تا ۵۴ است. برنر، کانل و مک-مانوس (۲۰۰۲) پایایی همه آیتم‌های آن را بین ۰/۲۳ تا ۰/۹۵ محاسبه کرده‌اند. در ایران نیز بخشانی، لشگری پور، بخشانی و حسینی بر (۱۳۸۶) پایایی آن را ۰/۸۵ گزارش نموده‌اند. همچنین مهرابی، کجیاف و مجاهد (۱۳۸۹) پایایی این پرسشنامه را ۰/۷۹ و روایی محتوایی آن را خوب گزارش نموده‌اند. در این مطالعه نیز پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد.

مقیاس هیجان طلبی (SSS)^۳، به منظور ارزیابی هیجان طلبی نوجوانان از مقیاس هیجان‌خواهی زاگرم (فرم ۴۰ سؤالی) استفاده شد. این مقیاس هیجان طلبی را در چهار حیطه «خطرجویی»، «تجربه جویی»، «حساسیت نسبت به یکنواختی» و «بازداری زدایی» ارزیابی می‌کند. این پرسشنامه دارای ۴۰ سؤال دو گزینه‌ای است که پاسخگو یکی از آنها را انتخاب می‌کند. برای هر عامل ۱۰ سؤال در نظر گرفته شده است. گذرانده (۱۳۸۷) پایایی خرده مقیاس‌ها فوق را به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۲، ۰/۷۳ و ۰/۴۱ و برای کل مقیاس ۰/۸۵ گزارش نموده است.

پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری عمومی (GDMS)^۴، برای بررسی سبک‌های تصمیم‌گیری از پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری عمومی تهیه شده توسط اسکات و بروس (۱۹۹۵) استفاده شد. این پرسشنامه پنج بُعد مختلف منطقی، شهودی، وابسته، اجتنابی و فوری را اندازه می‌گیرد. پرسشنامه دارای ۲۵ سؤال (برای هر بُعد ۵ سؤال) است که در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق درجه بندی شده است. پایایی و روایی این پرسشنامه برای اندازه‌گیری سبک‌های تصمیم‌گیری به وسیله مطالعات مختلف بررسی شده و آن را قابل قبول گزارش نموده‌اند (بایوکو و دیگران، ۲۰۰۹). پایایی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برای سبک‌های مختلف از ۰/۶۲ تا ۰/۸۷ گزارش شده است (لو، ۲۰۰۰؛ اسکات و بروس، ۱۹۹۵). زارع و اعراب شیبانی (۱۳۹۰)

^۳. Sensation Seeking Scale

^۴. General Decision Making Style

^۱. Young's Risk Behaviors Scale

^۲. Control Disease Center

جدول ۱. مشخصه‌های توصیف متغیرهای تحقیق زیر مقیاس‌های آن‌ها

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار
رفتار مخاطره جویانه	۴۳۳	۱۶/۸	۶/۰۸
هیجان طلبی	۴۳۳	۲۰/۳	۵/۶
خطر جویی	۴۳۳	۵/۶	۴/۱۲
تجربه جویی	۴۳۳	۴/۲	۲/۴
بازدار زدایی	۴۳۳	۴/۸	۲/۷
حساسیت نسبت به یکنواختی	۴۳۳	۵/۷	۳/۳
تصمیم‌گیری	۴۳۳	۱۷/۰۲	۴/۵
سبک منطقی	۴۳۳	۳/۶۴	۳/۷
سبک شهودی	۴۳۳	۳/۷۸	۲/۱
سبک وابسته	۴۳۳	۴/۲۱	۲/۳
سبک اجتنابی	۴۳۳	۲/۵۴	۱/۹
سبک فوری	۴۳۳	۳/۸۳	۲/۴

و زیر مقیاس‌های آن رابطه مثبت معنی‌دار و با سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی و وابسته رابطه مثبت و با سبک منطقی رابطه منفی دارد. همچنین سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی، فوری با هیجان طلبی همبستگی مثبت و سبک منطقی همبستگی منفی دارد (جدول ۲).

بعد از بررسی پیش فرض‌های تحلیل رگرسیون مانند خطی بودن رابطه بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک، برای بررسی چگونگی ارتباط هیجان‌طلبی، تصمیم‌گیری، سن و جنسیت برای پیش‌بینی رفتار مخاطره‌جویانه از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس ($P=0/001$ ، $F=112/51$)

مقدار پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس را $0/75$ به دست آوردند. آنها همچنین برای این پرسشنامه از طریق بازآزمایی با فاصله زمانی ۴ هفته، ضریب همبستگی $0/68$ و برای روش فرم موازی ضریب همبستگی $0/75$ به دست آوردند.

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد.

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که رفتار مخاطره جویانه با نمره کلی هیجان‌خواهی

جدول ۲. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای تحقیق زیر مقیاس‌های آن‌ها

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱. رفتار مخاطره جویانه	--											
۲. هیجان طلبی	* $0/35$	--										
۳. خطر جویی	* $0/42$	* $-0/35$	--									
۴. تجربه جویی	* $0/35$	* $0/41$	* $0/19$	--								
۵. بازدار زدایی	$0/09$	* $0/33$	* $0/21$	* $0/23$	--							
۶. حساسیت نسبت به یکنواختی	* $0/22$	* $0/28$	* $0/24$	* $0/19$	* $0/26$	--						
۷. تصمیم‌گیری	* $0/25$	* $0/23$	* $0/17$	* $0/18$	* $0/10$	* $0/13$	--					
۸. سبک منطقی	* $-0/28$	* $-0/19$	* $-0/16$	$0/03$	* $-0/07$	* $-0/16$	* $0/49$	--				
۹. سبک شهودی	* $0/17$	* $0/23$	$0/07$	* $0/19$	* $0/14$	* $-0/07$	* $0/43$	* $-0/31$	--			
۱۰. سبک وابسته	* $0/21$	* $0/17$	* $0/11$	$0/06$	* $0/11$	* $0/15$	* $0/52$	* $-0/28$	* $0/18$	--		
۱۱. سبک اجتنابی	$-0/09$	$0/03$	$-0/06$	* $0/17$	* $-0/02$	* $0/17$	* $0/48$	* $-0/25$	* $0/20$	* $0/29$	--	
۱۲. سبک فوری	* $0/20$	* $0/21$	* $0/16$	$0/04$	* $0/14$	* $0/19$	* $0/39$	* $-0/28$	* $0/25$	* $0/30$	* $0/33$	--

جدول ۳. خلاصه یافته‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره برای پیش بینی رفتار مخاطره‌آمیز

متغیر پیش بین	B	SE	β	t	p	R ²
مقدار ثابت	-۷۶/۲۶۷	۱۰/۲۷۶	-	-۷/۴۲۲	۰/۰۰۰۱	-
هیجان طلبی	۰/۸۷۷	۰/۰۶۸	۰/۳۵۷	۱۲/۹۵۶	۰/۰۰۰۱	۰/۳۴۶
تصمیم‌گیری	۰/۷۳۲	۰/۱۳۸	۰/۱۴۸	۴/۲۹۷	۰/۰۰۰۱	۰/۱۴۲
جنسیت	۱۴/۶۵۰	۰/۹۹۶	۰/۴۰۰	۱۴/۷۰۴	۰/۰۰۰۱	۰/۳۹۳
سن	۳/۸۶۰	۰/۵۹۵	۰/۱۶۸	۶/۱۸۲	۰/۰۰۰۱	۰/۱۶۵

همخوان هستند. به طور مثال جنسیت یکی از مهمترین پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار مخاطره‌جویی نوجوانان است (برنسون و هاوارد، ۲۰۰۲؛ مارکوئیز، ۱۹۹۸ و اسپنس، ۱۹۹۷). همان‌گونه که آرنست (۱۹۹۲) در نظریه اجتماعی شدن^۱ بحث می‌کند، محدودیت‌ها و هنجارهای فرهنگی نقش مهمی در بیان ویژگی‌های شخصیتی افراد نظیر هیجان طلبی و مخاطره‌جویی دارد. بر اساس این دیدگاه، به نظر می‌رسد که ویژگی‌های فرهنگی به موازات ویژگی‌های شخصیتی و فیزیولوژیکی نقش تعیین‌کننده‌ای در تفاوت بین نوجوانان پسر و دختر در رفتار مخاطره‌جویی دارند. شاید به دلیل همین ویژگی‌های فرهنگی باشد که نوجوانان پسر بیشتر از نوجوانان دختر فرصت نشان دادن رفتارهای مخاطره‌جویانه دارند.

در خصوص ارتباط هیجان طلبی با رفتار مخاطره‌جویی، می‌توان گفت که به نظر می‌رسد مؤلفه‌های هیجان طلبی شامل بازداری زدایی، تجربه جویی، خطر جویی و حساسیت نسبت به یکنواختی بر رفتارهای پرخطر اثر دارند. به طور مثال تجربه‌جویی به عنوان یکی از اجزاء هیجان طلبی (زاگرم، ۱۹۹۴) می‌تواند توضیحی برای این یافته باشد. می‌توان گفت میل به تجربه سطوحی از خطر برای افزایش رضایت به وجود می‌آورد. به همین دلیل نوجوان هیجان طلب به دنبال تجارب جدید است که رفتار مخاطره‌آمیز ممکن است پیامد بلندمدت این تجربه جویی باشد (آرنست، ۱۹۹۲). همچنین بازداری‌زدایی نسبت به محدودیت‌ها، قوانین و الزامات اجتماعی و احساس کسالتی که نوجوانان از فعالیت‌ها و برنامه‌های یکنواخت زندگی

(۴۳۳ و ۴) F ، $R = ۰/۶۳۴$ ، $R^2 = ۰/۴۰۲$ نشان داد که این تحلیل معنی‌دار است. جدول ۳ نسبت هر یک از متغیرهای مذکور در تبیین رفتار مخاطره‌جویانه را نشان می‌دهد. این نتایج نشان داد که ترکیب این چهار متغیر در مجموع ۴۰٪ از واریانس نهایی را تبیین می‌کند. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود جنسیت (مرد بودن) $۱۴/۴۶۵$ نمره از رفتار مخاطره‌جویانه را افزایش می‌دهد ($t = ۱۴/۷۰۴$ ؛ $p = ۰/۰۰۱$). همچنین سن $۳/۶۸۰$ نمره از رفتار مخاطره‌جویانه را افزایش می‌دهد ($t = ۶/۱۸۲$ ؛ $p = ۰/۰۰۱$). افزون بر این هیجان طلبی و سبک تصمیم‌گیری هر کدام مقداری از این رفتار را افزایش می‌دهند ($t = ۱۲/۹۵۶$ ؛ $p = ۰/۰۰۱$ و $t = ۴/۲۹۷$ ؛ $p = ۰/۰۰۱$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این مطالعه تعیین ارتباط بین هیجان‌طلبی، سبک‌های تصمیم‌گیری با رفتارهای مخاطره‌جویانه نوجوانان شهرستان دزفول بود. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که رفتار مخاطره‌جویانه با نمره کلی هیجان‌خواهی و زیرمقیاس‌های آن رابطه مثبت معنی‌دار و با سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی و وابسته رابطه مثبت و با سبک منطقی رابطه منفی داشت. همچنین هیجان‌طلبی با سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی، فوری همبستگی مثبت و با سبک منطقی همبستگی منفی داشت. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که هیجان‌خواهی، تصمیم‌گیری، جنسیت و سن در مجموع ۴۰٪ از تغییرات واریانس رفتار مخاطره‌جویانه را تبیین می‌کنند.

این یافته‌ها با مطالعات مخاطره‌جویی نوجوانان

^۱ socialization

وابسته به همسالان بکشاند. این امر به نوبه خود ممکن است شرکت در رفتارهای مخاطره‌جویانه را تسهیل کند (انگلس، اسکولت، لیشوت، دی‌کمپ و اوربیک، ۲۰۰۶).

سن نیز یکی از پیش‌بینی کننده‌های معنی‌دار رفتار مخاطره‌جویی در این مطالعه است. سن به تنهایی ۳٪ از واریانس رفتار مخاطره‌جویی در بین نوجوانان را تبیین کرده است. مقدار پائین واریانس تبیین شده در این مطالعه ممکن است به دلیل دامنه سنی محدود بین ۱۹-۱۵ ساله باشد. به عبارت دیگر ممکن است با گسترش این دامنه، میزان ارتباط نیز قوی‌تر شود. نوآوری صورت گرفته در این مطالعه پیش‌بینی رفتار مخاطره‌جویی نوجوانان از روی متغیرهای جمعیت‌شناختی و شخصیتی و ترکیب آنها است.

با توجه به اینکه شرکت کنندگان در این مطالعه همگی نوجوانان دانش‌آموز شهر دزفول بود، لذا ممکن است بافت فرهنگی این شهر در نتایج این مطالعه مؤثر بوده باشد. همچنین دامنه سنی محدود ۱۹-۱۶ سال شرکت کنندگان تعمیم یافته‌های مذکور را با محدودیت مواجه می‌کند.

منابع

بخشانی پور، ن؛ لشگری پور، ک. و حسین بر، م. (۱۳۸۶). شیوع رفتارهای مرتبط با آسیب‌های عمدی و غیر عمدی در دانش‌آموزان دبیرستانی سیستان و بلوچستان. طبیب شرق، ۹(۳)، ۲۰۸-۱۹۹.

زارع، ح؛ اعراب شیبانی، خ. (۱۳۹۰). بررسی پایایی و روایی پرسشنامه سبک‌های تصمیم‌گیری در دانشجویان ایرانی. مجله پژوهش‌های روان‌شناختی، ۱۴(۲)، ۱۱۲-۱۲۵.

گذرانده، م. (۱۳۸۷). مقایسه میزان هیجان‌طلبی بین مجرمان با تعداد موارد محکومیت و نوع جرم در زنان ۳۵-۲۰ ساله زندانی در بند نسوان زندان اوین شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

مهرابی زاده هنرمند، م.؛ شهینی ییلاق، م. و فتحی، ک. (۱۳۸۷). بررسی افسردگی، هیجان‌طلبی، پرخاشگری، سبک‌های دلبستگی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی به عنوان پیش‌بینی وابستگی به مواد مخدر در نوجوانان پسر شهر اهواز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید

خود می‌کنند، علت گرایش آنها به سمت رفتارهای پرخطر است. طبق نظر زاگرمین (۱۹۷۹)؛ نقل از مهرابی زاده هنرمند، شهینی ییلاق و فتحی، (۱۳۸۷) ساختار هیجان‌طلبی به مقدار انگیزتگی که دستگاه عصبی مرکزی شخص از منابع بیرونی تحریک نیاز دارد، مربوط است. افراد دارای سطح بالای هیجان‌طلبی نسبت به افراد دارای سطح پایین هیجان‌طلبی، تحریک دائمی مغز را ترجیح می‌دهند. بعضی از رفتارهای مخاطره‌آمیز تحریکاتی را در مغز افراد به وجود می‌آورد. احتمالاً به همین دلیل است که افراد زیاد هیجان‌طلب بیش از افراد کم هیجان‌طلب تمایل به رفتار مخاطره‌جویانه بیشتری دارند.

سبک تصمیم‌گیری یکی دیگر از پیش‌بینی کننده‌های رفتار مخاطره‌جویانه است که در این مطالعه توانایی پیش‌بینی آن معنی‌دار شده است. در این خصوص فرانکن و موریس (۲۰۰۵) تصمیم‌گیری رفتاری که به وسیله آزمون قمار آیوا^۱ سنجیده شد، را بررسی کردند. آنها دریافتند که تصمیم‌گیری رفتاری به وسیله تفاوت‌های فردی در بازداری زدایی شناختی تعدیل می‌شود. آزمودنی‌هایی که در بازداری زدایی شناختی سطح بالایی داشتند در آزمون مذکور عملکرد بدتری داشتند و تصمیمات عجولانه‌تری می‌گرفتند. این یافته‌ها پیشنهاد می‌کنند افرادی که از نظر شناختی بازداری شده‌اند در تصمیم‌گیری‌های روزانه مشکل دارند و نمی‌توانند تصمیم منطقی بگیرند و در هنگام مواجهه با انتخاب‌های خطرناک کمتر به پیامدهای آینده آن توجه می‌کنند (بچرا، بچرا و داماسیو، ۲۰۰۰). همان گونه که دیده شد رفتار مخاطره‌جویانه با سبک تصمیم‌گیری وابسته رابطه معنی‌داری دارد. نوجوانی دوره‌ای ایست که در آن افراد با همسالان خود در بافت‌هایی که در برگیرنده رفتارهای مخاطره‌آمیز است تعاملات نزدیکی دارند. بطور مثال مهمانی‌ها، مکان‌های ورزشی و گشت و گذارها. احتمالاً در این تعامل‌ها نوجوانان توانایی مقابله با درخواست‌های و فشارهای همسالان را نداشته باشند و نوجوان را به سمت گرفتن تصمیم

¹. IOWA gambling task

Edu/manuscripts/365.asp.

Caspi, A., Roberts, B. W. & Shiner, R. L. (2005). Personality development: Stability and change. *Annual Review of Psychology*, 56, 453-484.

Crone, E. A., Vendel, I., & van der Molen, M. W. (2003). Decision-making in adolescents and adults: insensitivity to future consequences or driven by immediate rewards? *Personality and Individual Differences*, 35, 1625-1641.

Chartrand, J. M., Rose, M. L., Elliott, T. R., Marmarosh, C., & Caldwell, S. (1993). Peeling back the onion: personality, problem solving, and career-making style correlates of career indecision. *Journal of Career Assessment*, 1, 66-82.

Cyders, Melissa A, Flory, K, Rainer, S. & Smith, G. T, (2009). The role of personality dispositions to risky behavior in predicting first-year college drinking. *Addiction*. 104, (2); 193.

D'Alessio, M., Baiocco, R., & Laghi, F. (2006). The problem of binge drinking among Italian university students: a preliminary investigation. *Addictive Behaviors*, 31, 2328-2333.

Engels, R. C. M. E., Scholte, R. H. J., Lieshout, C. F. M., de Kemp, R., & Overbeek, G. (2006). Peer group reputation and smoking and alcohol consumption in early adolescence. *Addictive Behaviors*, 31, 440-449.

Franken, I. H. A., & Muris, P. (2005). Individual differences in decision making. *Personality and Individual Differences*, 39, 991-998.

DiClement, R.J., Hansen, W. B., & Ponton, L.E. (1996). Adolescents at-risk: A generation in jeopardy. In R.J. DiClemente, W.B. Hansen, L.E. Ponton, *Handbook of adolescent health risk behavior*. 1-4. NY: Plenum Publishers.

Essau, C.A. (2004). Risk-taking behavior among German adolescents. *Journal of Youth Studies*, 7(4), 499-512.

Gonzales, J. & Field, T. (1994). Adolescents' perceptions of their risk-taking behavior. *Adolescence*, 29(115), 175-189.

Greene, K., Kremer, M., Walters, L. H., Rubin, D. L., & Hale, J. L. (2000). Targeting adolescent risk-taking behaviors: The contributions of egocentrism and sensation-seeking. *Journal of Adolescence*, 23, 439-461.

Hansen, E. B. & Breivik, G. (2001). Sensation seeking as a predictor of positive and negative risk behavior among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 30(4), 627-640.

Harren, V. A. (1979). A model of career decision making for college students. *Journal of Vocational Behavior*, 14, 119-133.

Heydari, H., Bagherian, F., Fath Abadi, J., Shahyad, SH., Asadi, M., Miri, M. N. & Derekhsanpur, A. (2011). The effect of the environment (real and virtual) and the personality on the speed of decision making. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 15, 2411-2414.

چمران، ۱۵(۱)، ۱۷۸-۱۵۳.

مهرابی، ح، کجباف، م. ب. و مجاهد، ع. (۱۳۸۹). پیش‌بینی رفتارهای پرخطر بر اساس هیجان‌طلبی و عوامل جمعیت‌شناختی در دانشجویان دانشگاه اصفهان، *مطالعات روان‌شناختی* ۶(۲).

References

Alexander, C. S., Somerfield, M. R., Ensminger, M. E., Kim, Y. J., & Johnson, K. E. (1995). Gender differences in injuries among rural youth. *Injury Prevention*, 1(1), 15-20.

Arnett, J. (1996). Sensation-seeking, aggressiveness, and adolescent reckless behavior. *Personality and Individual Differences*, 20(6), 693-702.

Arnett, J. (1990). Drunk driving, sensation seeking and egocentrism among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 11(6), 541-546.

Arnett, J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental Review*, 12, 339-373.

Baillie, L., Lovato, C. Y., Johnson, J. L., & Kalaw, C. (2005). Smoking decisions from a teen perspective: a narrative study. *American Journal of Health Behavior*, 29, 99-106.

Baiocco, R., Laghi, F., & D'Alissio, M. (2009). Decision making style among adolescents: Relationship with sensation seeking and locus of control. *Journal of adolescence*, 32, 963-976.

Bechara, A., Damasio, H., & Damasio, A. R. (2000). Emotion, decision-making and the orbitofrontal cortex. *Cerebral Cortex*, 10, 295-307.

Brew, F. P., Hesketh, B., & Taylor, A. (2001). Individualistic collectivist differences in adolescent decision making and decision styles with Chinese and Anglos. *International Journal of Intercultural Relations*, 25, 1-19.

Bell, N. J., Schoenrock, C. J., & O'Neal, K. K. (2000). Self-monitoring and the propensity for risk. *European Journal of Personality*, 14, 107-119.

Barraco, C. L., Skewes, M. C & Stasiewicz, P. R, (2009). Gender differences in high-risk situations for drinking: Are they mediated by depressive symptoms? *Addictive Behaviors*, 34, (1), 68-77.

Brener ND, Kann L, McManus T & et al, (2002). Reliability of the Youth Risk Behavior Survey Questionnaire, *Journal of Adolescent Health*, 8, (31), 336-342.

Brener ND, Conins J, Kann L & et al, (1995). Reliability of the youth Risk Behavior survey, questionnaire. *American journal of Epidemiology*, 141(6), 575-580.

Bronson, M. E. & Howard, E. (2002). Gender differences and their influence on thrill seeking and risk taking. Unpublished manuscript, Missouri Western State University. Retrieved June 19, 2011, from <http://clearinghousemissouriwestern>.

- with style: A guide to understanding, assessing, and improving decisionmaking. San Francisco: Jossey-Bass.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: the development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, 55, 818-831.
- Spicer, D. P., & Sadler-Smith, E. (2005). An examination of the General Decision Making Style questionnaire in two UK samples. *Journal of Managerial Psychology*, 20, 137-149.
- Small, S. A., Silverberg, S. B., & Kerns, D. (1993). Adolescents' perceptions of the costs and benefits of engaging in health-compromising behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 22(1), 73-87.
- Spence, M. F. (1997). Risk-taking in adolescence: An exploration of basic constructs. *Dissertation Abstracts International*, 58, 4189A. (UMI No. 9815384).
- Tuinstra, J., Sonderen, F. L. P., Groothoff, J. W., van den Heuvel, W. J. A., & Post, D. (2000). Reliability, validity and structure of the adolescent decision making questionnaire among adolescents in the Netherlands. *Personality and Individual Differences*, 28, 273-285.
- Turner, C. & McClure, R. (2003). Age and gender differences in risk-taking behavior as an explanation for high incidence of motor vehicle crashes as a driving in young males. *Injury Control and Safety Promotion*, 10(3), 123-130.
- Zuckerman, M. (1994). Behavioral expressions and biosocial bases of sensation-seeking. NY: Cambridge University Press.
- Zuckerman, M. & Kuhlman, M. (2000). Personality and risk-taking: Common biosocial factors. *Journal of Personality*, 68(6), 999-1029.
- Hodgson, C. J. R. (2000). Health locus of control, perception of risk, and risk-taking behavior in older adolescents. *Doctoral Thesis*, Texas Women's University, Denton, Texas, USA.
- Jessor, R., Turbin, M. S., Costa, F. M., Dong, Q., Zhang, H., & Wang, C. (2003). Adolescent problem behavior in China and the United States: A cross-national study of psychosocial protective factors. *Journal of Research on Adolescence*, 13(3), 329-360.
- Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2006). Monitoring the future national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2005. MD: National Institute on Drug Abuse. Retrieved June 19, 2011, from <http://www.monitoringthefuture.org/pubs/monographs/>.
- Irwin Jr., C.E. (1990). The theoretical concept of at-risk adolescents. *Adolescent Medicine*, 1(1), 1-14.
- Legrand, F. D., Freixanet, M.G., Kaltenbach, M. L. & Joly, P. M. (2007). Association between sensation seeking and alcohol consumption in French college students: some ecological in "open bar" parties. *Personality and Individual Difference*, 43, 1950-1959.
- Loo, R. (2000). A psychometric evaluation of the general decision making style inventory. *Personality and Individual Differences*, 29, 895-905.
- Marquis, A. M. (1998). Gender differences in risk-taking behavior: From family of origin to personality variables. *Dissertation Abstracts International*, 59(3), 1371B. (UMI No. 9826478).
- Mau, W. C. (1995). Decision-making styles as a predictor of career decision status and treatment gains. *Journal of Career Assessment*, 3, 90-101.
- Mau, W. C., & Jepsen, D. A. (1992). Effects of computer-assisted instruction in using formal decision-making strategies to choose a college major. *Journal of Counseling Psychology*, 39, 185-192.
- McCauley, J. L. & Calhoun, K. S. (2008). Faulty perceptions? The impact of binge drinking history on college women's perceived rape resistance efficacy. *Addictive Behavior*, 33, (12), 1540-1552.
- Nutt, P. C. (1990). Strategic decisions made by top executives and middle managers with data and process dominant style. *Journal of Management Studies*, 27, 173-194.
- Phillips, S. D., Paziienza, N. Y., & Ferrin, H. H. (1984). Decision making styles and problem solving appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 497-502.
- Reed, E, Amaro, H, Matsumoto, A, & Kaysen, D, (2009). The relation between interpersonal violence and substance use among a sample of university students: Examination of the role of victim and perpetrator substance use. *Addictive Behaviors*, 34, (3), 316-329.
- Rosenbloom, T. (2003). Risk evaluation and risky behavior of high and low sensation seekers. *Social Behavior and Personality*, 31(4), 375-386.
- Rowe, A. J., & Mason, R. O. (1987). Managing